

17. Ljudski gubitci u operaciji Medački džep - navodne žrtve - ratni zločin

17. 1. Gubitci HV-a i Specijalne policije MUP-a RH

Najosjetljiviji dio ove studije je pitanje gubitaka i žrtava, vojnih i civilnih, za vrijeme vojno-redarstvene operacije Medački džep. Jesu li svi poginuli u izravnom oružanom sukobu dviju naoružanih vojnih postrojba ili su neki poginuli/nestali navodne žrtve namjernog i sustavnog ubijanja? Jesu li ta navodna umorstva ratni zločini koje tek treba dokazati? Jesu li oni posljedica namjerne i planirane politike vojno-političkog vrhovništva RH? Pokazuju li postupci političkog i vojnog vodstva RH tu namjeru ili je UN/UNPROFOR/krajinski Srbi/MZ tako tumače iz svojih strateško-političkih razloga? Ima li razlike između vojnika i civila, stradali u vrijeme vojno-redarstvene akcije u Medačkom džepu, i kako tu razliku dokazati? Zašto su tako velike razlike u brojevima poginulih, nestalih, ranjenih, zarobljenih? Ne otvara li to mogućnost manipulacije?

Različiti izvori baratali su i s različitim brojevima, nesklad između hrvatskih i srpskih (Veritasovih) izvora doveo je do jednog broja nestalih s kojim se moglo manipulirati. Pokušat ćemo prvo napraviti pregled tih podataka.

Jedan hrvatski izvor tvrdi da je *poginulo 6 (šest), a ranjena 53 (pedeset i tri)* vojnika.²²¹ Isti izvor kaže da je na neprijateljskoj (strani pobunjenih Srba) *poginulo 70 (sedamdeset)* vojnika i naoružanih civila i *zarobljeno 19 (devetnaest)* vojnika. General Bobetko u prilogu svoje knjige "Sve moje bitke" poimence spominje ZORANA Milutina KOVAČEVIĆA, pripadnika 9. gmtbr koji je poginuo 9. 9. u Potkonjacima kod Divosela, u jurišu na neprijateljske položaje. STIPE Ante KRNIĆ - 3/9.gmtbr 9. 9. je poginuo pogođen snajperskim hicem kod sela Strunići.²²² Mjesta i

način njihove pogibije dokazuju da je srpska obrana bila čvrsta i odlučna, dakle da nije bila sastavljena od malobrojnih i slabo naoružanih pripadnika TO, da su hrvatski vojnici poginuli u borbenom okršaju i, konačno, da nisu poginuli od borbenih djelovanja kanadskih snaga (koje su se hvastale s većim brojem uništenih hrvatskih vojnika). Broj oštećenih hrvatskih borbenih vozila - oštećena 3 (tri) tenka i 1 (jedno) BVP, uništena 2 (dva) sanitetska vozila²²³ također govori o žestini borbe koja je 9. rujna trajala samo sedam sati. Kad usporedimo hrvatske gubitke na tom području do 9. rujna **11 (jedanaest)** je poginulih hrvatskih vojnika i policajaca. Prema izjavi Drage Krpine, načelnika Političke uprave MORH-a, danoj na konferenciji za tisak 14. rujna u Gospiću, bilo je **10 (deset)** poginulih u borbenim akcijama prigodom operacije Medački džep i **22** stradala civila (nejasno iz izjave, valjda na prostoru Gospića).²²⁴

Podatci o poginulim/ranjenim i nestalim hrvatskim vojnicima i policajcima u dokumentima MORH-a po danima²²⁵:

- 9. rujna: **2** poginula + **5** ranjenih - 3. bojna 9. gmtbr; **6** ranjenih Domobranska bojna + **3** ranjena vojnika Prve bojne Devete gmtbr; nekoliko ranjenih (poimence bojnik V. M., poznati samo inicijali - op. p.) iz redova Specijalne policije MUP-a. + 1 ranjeni iz Izvidničke čete 9. gmtbr (podatak iz svjedočenja u zatočeništvu Johana Tildera)
- 10. rujna: **2** ranjena policajca
- 11. rujna: **8** ranjenih policajaca + **3** civila
- 13. rujna: **1** poginuo + **13** ranjenih + **3** ranjena

Podatci za ostale dane do 17. rujna nisu mi bili dostupni.

17. 2. Gubitci srpske strane:

Prema istom izvoru (dokument MORH-a), poginulo je više od **70** (sedamdeset) vojnika i naoružanih civila, a zarobljeno je **19** (devetnaest) vojnika koji su poslije razmijenjeni. Uništen/zarobljen je 1 (jedan) tenk, 1 (jedan) BVP, 10 minobacača i 20 topova manjih kalibara. Ta su dva borbena vozila na srpskim položajima bila ostavljena bez posade i hrvatski vojnici su ih bez otpora zarobili, pokrenuli i uveli u borbeni poredak brigade. Toliko o spremnosti za borbu srpskih snaga koje su nizom zapovijedi već bile upozoravane na mogućnost hrvatskog napada i potrebu vojne stege i pripravnosti. MORH-ov izvor nema podataka o ranjenima na srpskoj strani, osim da je iz Banje Luke u Knin stigla skupina od desetak liječnika.²²⁶ Hrvatska vojska je na prijelazu Špilnik 17. rujna predala tijela **51** + **1** (naknadno predanog) poginulog terorista od kojih je njih 95% bilo u uniformama i naoružano. Na žalost, ta činjenica je potvrđena na videosnimci koju su učinili pripadnici HV-a, ali ne i na poginulima. Oni su predani bez odjeće koja im je pri obdukciji u Rijeci skinuta. Tako je suprotnoj strani dan

argument koji je odmah bio iskorišten. U Korenici je obdukcija ponovljena i nalazi srpske strane su bili suprotni nalazima liječnička sudske medicine (patologije) iz Rijeke. Obdukcija u Korenici je ustvrdila da su poginuli žrtve zločina.

Prema dokumentu koji postoji u pismohrani MORH-a, hrvatska strana je zarobila **10 (deset)** terorista. Dokument Vojne policije potvrđuje zarobljavanje **8 (osam)** naoružanih neprijateljskih vojnika, to je skupina Nikola Bulj i drugi, koja je sprovedena u Karlovac. Ovaj važan dokaz da HV/specijalna policija nije ubijala zarobljenike - nije bilo zarobljenika, tvrdio je Savo Štrbac - i da je postupala prema odredbama Ženevskih konvencija glasi: ...dana 10. 9. 1993. oko 16.00 u mjestu Mali Kraj u blizini Divosela (...) osam pripadnika paravojnih jedinica (...) uhićeni od strane pripadnika Oružanih snaga RH iz razloga vatrenog djelovanja prema istima (...) imali vatreno oružje i bili odjeveni u vojnu ratnu odoru. (...) Identitet uhićenih:

1. Nikola Bulj, sin Neđe i majke Jele rođene Kovačević, rođen 10. 11. 1952. u mjestu Bruvno, općina Gračac, nastanjen u Gračacu, Kolodvorska ulica bb; pod rednim brojem 2. Željko Popović 3. Đuro Mitrović 4. Žarko Vojvodić 5. Stevo Uzelac 6. Vladimir Divjak 7. Dane Tišma 8. Đuro Mrđa.

I daljnji je postupak prema dokumentu VP po svim pravilima. Imenovani su dana 11. 9. 1993. g. privedeni u prostorije Kriminalističke vojne policije 71. bojne VP -e Rijeka pa je nad istim izvršena kriminalistička obrada te su uz krivičnu prijavu prepraćeni Vojnom državnim odvjetniku u Karlovcu zbog osnovane sumnje da su bojevo djelovali po oružanim snagama RH-e na crti bojišnice kod Divo Sela...(...) ...prepraćeni Vojnom istražnom sucu u Karlovcu zbog osnovane sumnje da su počinili krivična djela opisana i kažnjiva po članu 235. st. 1 (čl. 236 F st. 1) KZ RH - oružana pobuna kao i djela iz čl. 236 st. 1 točke 1 (čl. 236 G st. 1 točke 1 KZ RH terorizam).²²⁷ Još jedan službeni dokument, pismo što ga je generalu Cotu (na njegov upit o sudbini dvojice srpskih vojnika) poslao načelnik GS HV general Janko Bobetko, potvrđuje zakonit postupak hrvatske vojske i policije. Događaj se zbio nekoliko dana pošto je UNPROFOR preuzeo nadzor nad područjem Medačkog džepa, a dokazuje pokušaj vojnika SVK da uđu u taj razvojačeni dio i napadnu pripadnike HV-a. Navodim to pismo u cjelini: Na vaš upit o zarobljavanju dva pripadnika srpske vojske, i to Dragana Radivojevića i Radovana Ilića, mogu vas obavijestiti o slijedećem: točno je da su tog dana, 20. rujna oko 14 sati ušli u zasjedu na hrvatskom teritoriju i na zahtjev da se predaju jedan od imenovanih, Dragan Radivojević, rodom iz Obrenovca, bombom je osobno sebi oduzeo život, a Radovan Ilić iz Lajkovca, Republika Srbija, pružajući otpor, izgubio je život. Znači, obojica su iz Republike Srbije, nisu se htjeli predati i način koji opisujem je točan. Meni je žao što Vam ne mogu pomoći, u

suprotnom, da su se predali, dao bih suglasnost o njihovoj razmjeni. Molim Vas da ovo što sam objasnio smatrate točnim i nažalost ne mogu Vam izaći u susret... Sa štovanjem Načelnik general Zbora Janko Bobetko.²²⁸

Srpska strana (15. korpus) obavještava svoje brigade o "uspjehu" protunapada sa ciljem da se povrate okupirane teritorije u ustaškoj agresiji od 9. 9. 1993. godine i da se iz okruženja u s. Divoselu oslobode borci i mještani koji su se tamo zatekli u trenutku napada. Pomoćnik komandanta pukovnik Mladen Balać obavještava o izbijanju na liniju s. Vuksani - s. Njegovani i desnim krilom na rijeku Liku, zapravo o zauzimanju ničije zemlje i položaja koji su bili ispred planirane crte HV-a na rijeci Lici. U toku napada imali smo 12 ranjenih boraca, od toga 4 teže, a poginulih nismo imali. Dalje se tvrdi kako se u toku prošle noći iz Divosela izvuklo 90 boraca i mještana...(...) Prema njihovom kazivanju, velike su mogućnosti da se iz okruženja izvuce i dobar broj onih koji su još tamo ostali...²²⁹

Skupina od dvadesetak ljudi (naoružanih i nenaoružanih civila te vojnika) skrivala se u šumama Velebita, zarobljeni su i predani UNPROFOR-u. **Četrnaest (14)** civila, uglavnom starijih osoba, zatečeno je u Medačkom džepu, evakuirano i kasnije im je omogućen odlazak rodbini u Zagreb, Rijeku, Pulu...²³⁰ Srpski izvor, izvještaj Komisije Skupštine RSK o događajima od 8. septembra... govori o 96 poginulih ili nestalih vojnika i civila, 23 su zarobljena. Tri (3) sela su spaljena, dok je u Divoselu bilo **opkoljeno 250 vojnika i civila**. U istom izvještaju se javlja da su u rajonu Debela Glavica (vjerojatno Debela glava - op. p.) borci u obruču 9 (devet) dana pružali otpor.²³¹ Vlada republike srpske krajinje održala je 28. 9. 1993. (nastavak) 66. sjednicu u Kninu. Sjednicom je predsjedao predsjednik vlade gospodin Đorđe Bjegović. Pod točkom pet: Tekuća problematika u vezi s agresijom Hrvatske od 9. 9. 1993. godine, predsjednik Bjegović je rekao: ...situacija u tzv. Medačkom džepu još nije sanirana. UNPROFOR je ušao u sela i dosta je poslova oko razminiranja. UNPROFOR ima dosta ranjenih i oštećenih vozila. Situacija je dosta teška jer Hrvatska je po informacijama kojima raspolažemo odlučila ići u totalan rat... Iz dana u dan broj žrtava iz Medačkog džepa se mijenja... Prema posljednjim informacijama od prije neki dan, imamo **69 mrtvih**, od čega **10 žena, 30 nestalih, 8 zarobljenih vojnika i 14 zarobljenih civila**.²³² Komesarijat za izbjeglice RSK-a, Sektor za praćenje migracija i razmještaj izbjeglica u svom izvještaju od 12. 9. 1993. u Kninu izvještava o stanju novog vala izbjeglica u području opština Gračac i Korenica: ...novi talas raseljenih lica iz Divosela, Čitluka, Počitelja, Teslingrada i jedan deo iz Metka i Raduča... u samom Gračacu smješteno je **100** raseljenih lica... raseljeni su iz gore navedenih mjesta. U Ploči je smješteno **550** raseljenih lica, također iz gore navedenih mjesta...²³³ Drugi

izvještaj od 14. 9. govori o ...**150** izbjeglica u privatnom smještaju i **desetak** u hotelu *Lički krovovi* (u Gračacu - op. p)...ukupan broj izbjeglica je **750**.²³⁴ U izvještaju s ličkog područja Knin 18. 9. 1993. potvrđeno je isto stanje, a u izvještaju Komesarijata za izbjeglice od 29. 9. 1993., Knin, naveden je broj novoraseljenih lica, u općini Gračac **577**, Medak **200**, Korenica **220** (tu su uglavnom smještene izbjeglice iz Teslingrada - op. p).²³⁵

GŠ SV u svojoj analizi o razlozima gubitaka zaključuje: *U toku izvođenja b/d poginulo je prema dosadašnjim podacima 60 lica, zarobljeno 8, a _____ vodi se kao nestalih lica... (...) Osnovni uzroci gubitaka u živoj sili i položaja su: (...) 3. mtč - Čitluk i deo 2. mtč. - Počitelj su napustile položaj bez odobrenja k-de bataljona i brigade i bez pružanja jačeg otpora neprijatelju... (...) težišno su se angažovali na spašavanju, izvlačenju porodica i dela lične pokretne imovine... (...) I pored naređenja k-de brigade... bio je odsutan 41 borac... Paravojno organizovanje (tzv. Četnička dinarska divizija) u okviru političke stranke Srpski četnički pokret Ravna gora destruktivno je delovala... (...) ...izvršila napad na k-du brigade... (...) ...rešavanje pitanja dezerterstva.*²³⁶ U izvještaju o gubitcima u Divoselu, na temelju razgovora s komandantom 2. pb, navedeno je da je ...u *Sitniku* ostalo **15 - 20** boraca, a ostalo se razbežalo... (...) Sljedeći dan 10. 9. 1993. godine izvršen je protivnapad na pravcima: *Sitnik - Prkos i Vitasi - Vuksani - Drljića glavica, koji nije uspeo, jer su se ustaše utvrdile podržane jakom artiljerijskom vatrom što je imalo za posledicu 2 poginula i 20 ranjenih boraca.*²³⁷ I ovaj podatak nam govori o sukobu vojnih formacija i žrtvama tog sudara - **2** poginula i **20** ranjenih boraca od, čini se, snažne hrvatske topničke vatre. Ovdje srpski izvori govore o ranjenicima, ti podatci pobijaju optužbe o nepostojanju srpskih ranjenika. Srpski izvori, posebice Savo Štrbac i "Veritas", osobito ističu nepostojanje ranjenika, govore o njihovim sustavnim likvidacijama, za njih je to najočitiiji dokaz hrvatskih ratnih zločina u operaciji Medački džep. GŠ SV u Aneksu izvještaja donosi svoje podatke o hrvatskim gubitcima: *...Rezultati borbe 47 poginulih pripadnika HV i MUP-a, 114 ranjenih, prema podacima SnSl Glavnog stožera)... (...) U točki 7. tog dodatka navodi se da se iz okruženja u Divoselu pod borbom izvuklo ukupno 78 lica. Pod točkom 8.: Poginulo je 68 lica ukupno, od čega 43 pripadnika SVK, 8 pripadnika MUP-a, ostalo civili. Vodi se 31 nestalo lice (spisak nije u potpunosti tačan), a raspoložemo izvještajem da je 8 pripadnika SVK zarobljeno. Do sada nije identifikovano 4 poginula lica. U borbama je poginuo od aktivnih starešina poručnik Savić Mirko k-dir tč.*²³⁸ U izvješću Komisije ...navodi se da je po spisku u 2. mtb bio **541** borac, na licu mjesta **500** boraca od kojih su **60** poginuli, zarobljeno je **8** i nepoznat je broj nestalih.²³⁹

Prema Izvješću ZZP iz Gospića, proslijeđenog GS HV, o gubitcima HV i policije po danima (nisam pronašao podatke za 9. i 10. rujna), oni su ovakvi:

- 11. rujna – desetak topničkih projektila na Gospić - **tri (3)** civila ranjena.
- 12. rujna u četničkom napadu smrtno su stradala **trojica (3)** pripadnika 133. br., **petorica (5)** ranjena, ranjena su i **dva vojnika 111. br.** (11 iz ZZP, **3** iz 9. gmtbr.)
- 13. rujna u zgradi ZZP Gospić smrtno stradala **jedna (1)**, ranjeno **jedanaest (11)** osoba, u 15.35 neprijateljski zrakoplov raketirao položaje u L. Čitluku, u 16.00 na Dukovcima ranjena **tri (3)** gardista 9. br. (3 poginula, **5** ranjenih vojnika)
- 14. rujna u Gospiću ranjena **tri (3)** civila,²⁴⁰ **jedan (1)** poginuli vojnik, **devet (9)** ranjenih.

U publikaciji “Ratni zločini u Hrvatskoj” poimenično su navedeni neki srpski vojnici, koji su bili zarobljeni i nakon nekog vremena zamijenjeni, poput zarobljenog TIŠMA DANE (Vid). *On je rođen 8. 9. 1953. u Dnopolju, općina Donji Lapac, od siječnja 1991. bio je dragovoljac, djelatnik pričuvnog sastava policije, borbena je djelovao u Sv. Roku kao i u Perući. Nakon toga borbena djelovao u Divoselu od 6. 9. do 10. rujna kad su ga zarobili pripadnici HV - u odori srpske vojske, naoružanog strojnicom, nožem, dvjema bombama, (...) ...ili pripadnici tzv. vojske srpske krajine, osumnjičeni za navodne ratne zločine, poput UZELAC STEVE (Stevo) 20. 4. 1952. rođen u Donjem Lapcu...od konca 1991. do rujna 1993. pripadnik nelegalnih postrojbi pobunjenih Srba, u 103. lakopješadijskom bataljunu iz Donjeg Lapca. Pripadnici ovih nelegalnih postrojbi su na području Divosela i Čitluka izazvali sukob s HV u rujnu 1993. kojom prilikom su ranili pet civila i trideset vojnika dok su smrtno stradali: Marijan Devčić, Ivica Antončić, Bruno Polača, Milan Matijević, Zdravko Šebalj, Miroslav Lovrinić, Stipe Krnjić, Zoran Kovačević, Fahrudin Mumirović i Tomislav Jakovljević. To su poimenice nabrojena **deseterica (10)** hrvatskih vojnika poginulih u akciji Medački džep. U istoj publikaciji je spomenut i VOJVODIĆ ŽARKO (Đuro), rođen 19. 10. 1956. u Donjem Lapcu, pripadnik 103. lakopješadijskog bataljuna koji je također u rujnu 1993. bio na području Divosela - Čitluka.²⁴¹ Veritas u svom Biltenu br. 6 od septembra 2003. navodi brojku od **88** poginulih - **46** vojnika i **42** civila, od toga **17** žena. Spominje se i brojka od 500 prijeratnih stanovnika tog područja. Veritas ističe da su se borbe s hrvatskom vojskom i policijom vodile 3 (tri) dana.²⁴² Nakon što su u Obradović Varoši nađeni ostatci tijela **11** osoba - neke od njih su DNK metodom identificirane kao osobe nestale u akciji Medački džep, Veritas je tvrdio da još nije nađeno **18 (osamnaest)** osoba i navodi ih poimenično uz ime mjesta:*

- Divoselo: 1. Bjegović Bosiljka 1919.; 2. Bjegović Đuro Gojko 1917.; 3. Vujnović Nikola Đuro 1927.; 4. Vujnović Dmtar Stevo 1922.; 5. Jovanović Avrama Miloš 1924.
- Počitelj: 6. Ljubojević Bogdana Dušan 1919.
- Čitluk: 7. Bjegović Nedeljko 1936.; 8. Jović Dobrosav Anđa 1933.; 9. Jović Janko Milan 1940.; 10. Krajnović Štefica (Lacka) 1928.; 11. Kričković Trivun Ljubica 1929.; 12. Kričković Trivun Sara 1992.; 13. Pjevac Dane Stevo 1925.
- Nestali vojnici: Gračac: 14. Žutić Nikola Đuro 1953.
- Donji Lapac: 15. Basara Milana Željko 1971.; 16. Basara Milana Rade 1973.; 17. Copić Milana Željko 1958.; 18. Ciganović Mile Miodraga 1957.
- Veritas je pobrojio i mjesta odakle su poginuli svi vojnici - Gračac, Zrmanja, Donji Lapac, Divoselo, Čitluk, Počitelj, Omsica, Srb, Medak i Štikada.

Bili su mi dostupni Redovni borbeni izvještaji Komande 3. mtb od 13. do 17. rujna, koji su slani Komandi 9. mtbr. Iz njih se može vidjeti jačina borbenih djelovanja obje suprotstavljene strane:

- 13. 9. - 8.30 *Tokom protekla 24 sata ustaše su neprekidno dejstvovale iz PAT-ova, "Brovinga" i pješadijskog naoružanja na cijelu liniju odbrane. Povremeno... minobacačima na naše položaje. Jedinica (3. mtb) je odgovarala na vatru...(...) Treća četa je osmatrala i izviđala rejon Ribnika radi pripreme za napad.*²⁴³
- 14. 9. - 7.00 *Ustaše su dejstvovale na cijeloj dužini linija odbrane iz teških mitraljeza i povremeno iz minobacača. Primjećeno formiranje oklopnih vozila i tenkova u rejonu Ribnika i Bilaja. Jedinica je odgovarala na vatru. Grupa 3. čete ponovno vršila izviđanje u rejonu Ribnika radi osiguranja boka naših snaga.*²⁴⁴
- 15. 9. - 7.00 *Ustaške snage su tokom dana i noći dejstvovale iz pješadijskog naoružanja, teških mitraljeza i PAT-ova duž cijele linije odbrane. U 5.50 čulo se kretanje ustaških tenkova u Ribniku iz pravca Gospića...(...) U podnevnim satima dogovoreno je primirje i prekid vatre što je u cijelosti ispoštovano.*²⁴⁵
- 16. 9. - 7.00 h *Ustaške snage: - u rejonu odgovornosti bataljona (prvo je bilo napisano nije pa je prekríženo - op. p.) bilo je aktivnosti i (opet je započeto s ni koje je prekríženo istom kemijskom olovkom i riječ dejsto(a)va je vjerojatno trebala biti nije bilo dejstovanja, ali je promijenjena u dejstava op. p.) pa nastavak glasi: *bilo je aktivnosti i dejstava ustaških snaga, ustaše su dejstvovale po rejonu s. Barlete. Na postavljeno pitanje šta je jedinica radila, odgovor je bio: rad sa UNPROFOROM u posedanju punktova na liniji razgraniče-**

nja; dotur utrošene municije; odgovoreno vatrom iz peš. naoružanja na provokac (nedostaju tri slova - op. p.)-ije. Planirane aktivnosti: usaglašavanje i posjedanje punktova na liniji razgraničenja sa UNPROFOROM; podizanje i održavanje pune borbene gotovosti jedinica.²⁴⁶

- 17. 9. - 8.00 Ustaške snage: Bilo je manjih povremenih provokacija iz pješađijskog naoružanja... (...) Jedinica nije odgovarala, a u zoni odgovornosti bataljona razmještene jedinice UNPROFOR-a.

Za dva ključna dana za koja Kanađani tvrde da se dogodila bitka, da je bilo teških napada minobacačima, topništvom i teškim strojnicama, zabilježene su povremene provokacije s hrvatske strane - za 16. i noć 17. rujna do osam ujutro, kad je napisano redovito borbena izvješće; ili su mijenjane činjenice, iz nije bilo aktivnosti i dejstva ustaških snaga u bilo je dejstava (!?) za razdoblje 15. i noć na 16. rujna do sedam sati izjutra. Zašto su se dogodile te neusklađenosti i pokazuju li one da nije bilo one žestine bitke ili bitke uopće o kojoj govore Kanađani? Ima još jedan dokument iz arhiva 3. mtb, to je Informacija Glavnog štaba Srpske vojske. Ona je za ovo pitanje vrlo važna jer govori o prihvaćanju primirja i primjeni Sporazuma od srpske strane. (Potpun dokument objavljen u Prilogu.) Ključni dijelovi te informacije govore o poruci generala Čota koju je general Baudot 15. 9. 1993. u 22.20 sati prenio GŠ SV - "hrvati" - s malo "h" - su obavezni povući se iz srpskih sela Divoselo, Čitluk i Počitelj... (...) S obzirom na otpore HV strane zamoljeni smo za produženje roka hrvatskog povlačenja što smo i prihvatili s obrazloženjem da to činimo iz razloga da pomognemo jačanju autoriteta UNPROFOR-a i lično generala Čota. Dalje se kaže kako je jutros u 9,00 časova general Bodo (Baudrot - op. p.) prenio sledeću poruku Generala Čota - otvoreni punktovi za prelazak kod Gospića i Metka; u 8.00 vojni promatrači počeli s izviđanjem; u 9.00 Komandant Kanadskog bataljuna u Gospiću održava sastanak s hrvatskom stranom, Komanda UNPROFOR-a i HV razrađuje plan operacije povlačenja... (...) ...povlačenja Hrvatskih snaga počima u 13.00 časova i Komandant Sektora Jug je obavezan do 18.00 časova izvestiti o rezultatima operacije.²⁴⁷

Različite su bile procjene broja Srba koji su se našli u okruženju - od 100, 157 do oko 300. Brojke izašlih iz obruča po danima se ovako kreću :

- 10. rujna i 10. na 11. rujna 1993.: iz obruča izašlo **90** vojnika i civila
- 11. rujna **12** vojnika ubijeno + 4 (2+2) zarobljena
- 12. rujna probilo se **79** vojnika i **26** civila, procjena nestalih: **40**.

17. 3. Podatci UN-a

U svom izvješću Glavni tajnik UN-a osvrnuo se na situaciju u Hrvatskoj nakon vojne akcije u Medačkom džepu: *Devetog rujna, nakon nekoliko dana ozbiljnih incidenata u UNPA i "ružičastim zonama" i povećane napetosti u Hrvatskoj pojačalo se bombardiranje s obje strane crte sukoba i HV je opet ostvarila vojni upad. Dogodio se u području Medka gdje su zauzeta tri srpska sela. Neprijateljstva su se pogoršala 10. i 11. rujna, s ozbiljnim povećanjem upotrijebljenih vojnih sredstava...(...) ...nakon intervencije posebnog izaslanika i zapovjednika snaga UN-a te poziva Vijeća sigurnosti (izvor: dokument S/26436) konačno su se 15. rujna obje strane složile s prekidom vatre. Hrvatsko povlačenje na položaje prije tog upada počelo je nakon malog odugovlačenja, UNPROFOR ulazi u to područje s 500 do 600 vojnika koji će zamijeniti hrvatske snage koje se povlače.*²⁴⁸ Neposredno nakon vojne akcije predsjednik Tuđman se 13. rujna pismom obratio Glavnom tajniku i predložio podjelu mandata UNPROFOR-a na tri djela: *poduzeti korake da se primijeni ta podjela (to take steps to implement such a division). Nakon završetka povlačenja i užurbanih traganja za trajnim prekidom vatre, u svjetlu obnove mandata ministar vanjskih poslova RH dr. Mate Granić se obratio predsjedniku VS UN-a. Njegovo pismo sažima osnovne uvjete pod kojima bi moglo doći do produženja mandata i mira. Sve vojne i policijske postrojbe srpskih pobunjenika koje djeluju u UN-zonama i "ružičastim područjima" moraju se raspustiti... ljudstvo mora prestati nositi vojne odore i oružje...(...) ...ništa od toga do sada UNPROFOR nije postigao...(...) ...jedine oružane snage u UN-zonama uz UNPROFOR trebaju biti lokalne policijske postrojbe, naoružane kratkim oružjem, čiji sastav odražava nacionalnu strukturu stanovništva...(...) ...sve oružje srpskih pobunjenika mora se uništiti ili predati snagama UN-a. Hrvatska mora odmah vratiti nadležnost nad "ružičastim zonama"...(...) Hrvatska želi podcrtati da "ružičaste zone" nisu nikad bile, ni na koji način dio zaštićenih zona UN-a...(...) Hrvatska se ne opire operacijama UNPROFOR-a na svome području - suprotstavlja se neučinkovitosti UNPROFOR-a. Ministar Granić je naglasio da će Hrvatska ako se ne ispune bitni uvjeti, s 30. studenim 1993. zatražiti povlačenje snaga UN-a.*²⁴⁹ Za desetak dana oglasila se i diplomacija Federalne Republike Jugoslavije. Ambasador Dragomir Đokić se založio za produženje mandata UNPROFOR-a u Hrvatskoj. Usput je optužio Hrvatsku za sadašnju agresiju HV koja se nastavlja i prijeti širenjem na područje šire regije...(...) Ti napadi HV, usmjereni prvenstveno protiv civilnog stanovništva, predstavljaju flagrantno kršenje Vancovog plana oko uspostave UN-zaštićenih zona...(...) ...i izravno ugrožavaju snage UNPROFOR-a na terenu. Posljedice te agresije mogu biti krajne suprotne sadašnjim naporima...(...) ...za

*postizanje trajnog i pravednog mira...(...) ...zadnja oružana agresija protiv zaštićenih zona UN-a...(...)) ...ukazuje na potrebu produženja mandata.*²⁵⁰

Iz UNPROFOR-ovih dnevnih izvješća može se vidjeti broj ispaljenih projektila (velikog i malog kalibra, topničkih i minobacačkih udara te ispaljenih zrna, manjih kalibara pješačkog oružja). Na dan 14. rujna može se, na primjer, vidjeti omjer ispaljenih zrna s obje strane. S hrvatske strane ispaljeno 220 topničkobacačkih projektila (njihovih udara, eksplozija, impacts - op. p.), 555 sa srpske strane i 74 nepoznatog porijekla. Daljnjom statističkom obradbom vojni stručnjaci UN-a došli su do zaključka da se samo 9% sveukupnih udara (eksplozija) izbrojenih za vrijeme Medačke operacije dogodilo u razdoblju poslije 12.00 sati 14. rujna, a da se nijedan nije dogodio poslije 19. rujna. U Sitrepu od 15. rujna u 16.00 sati - do 16. rujna u 16.00 sati registrirani su mnogobrojni pucnji i eksplozije granata uz liniju konfrontacije sjeverozapadno od Medka...(...)...najveći dio pucnjeva zabilježen je (registriran) kao puškaranje (firefights).²⁵¹ U drugom izvješću, za 15. 9., CANBAT je izvijestio o udaru 5 (pet) topničkih projektila (arty rounds - op. p.), ispaljenih sa srpske strane, koji su pali na Debelu glavu (drže je pripadnici Specijalne policije MUP-a). Hrvati istoga dana ispaljuju 5 (pet) topničkih projektila prema Medku, ali i prema Obrovcu, Nadinu, Smilčiću, to je skupno izvješće za sektor Jug, dakle nisu sve eksplozije/ispaljenja opažene i zabilježene samo u prostoru Medačkog džepa. U istom pravcu (prema Medku - op. p.) HV/specijalna policija usmjeravaju vatru teških strojnica. Prema UNPROFOR-ovim podacima, na samo područje Medka je 14. rujna s hrvatske strane ispaljeno 20 zrna iz pješačkog oružja, 50 iz teških strojnica i 87 topničkih projektila. Sa srpske strane u istom prostoru prema HV/specijalnoj policiji ispaljeno je 100 zrna iz teških strojnica i 105 topničkih projektila. UNPROFOR zaključuje da su sukobljene strane razvile duboko nepovjerenje i ne će ozbiljno prihvatiti Sporazum o prekidu vatre sve dok se protiv njih ne primijene tvrde (nepokolebljive, stroge - op. p.) mjere.²⁵²

Podatci o gubitcima UNPROFOR-a

Prema izjavi potpukovnika Calvina, tri kanadska vojnika su bila lakše ranjena prije ulaska kanadske borbene skupine u razvojačeno područje.

17. rujna 1993. u 14.00 (13.00) blizu Poljara ozbiljno je ranjen 1 (jedan) francuski vojnik, 2 (dva) su lako ranjena.

25. rujna u 19.00 dva su francuska vojnika u pješačkoj ophodnji (Kanađani u svjedočenjima dosta kritično govore o samovoljnom i nepromišljenom odlasku dvojice francuskih vojnika u miniranu šumu) aktivirala protupješačku minu, jedan od

njih, lakše ranjen, mogao se vratiti do svoje postrojbe, ali se nije mogao sjetiti mjesta gdje se ranjavanje dogodilo. Nakon potrage, 26. rujna u 02.45, drugi je bio pronađen, u svjesnu stanju, usred minskog polja. Njegovo spašavanje je zahtijevalo dva sata rada. Za vrijeme potrage za drugim francuskim vojnikom jedan je francuski oklopni transporter naišao na minu. Dva (2) vojnika su lakše ranjena. Jedno od vozila CANBAT-a 1, uključeno u potragu, napadnuto je puščanom vatrom. "Nakon što je UNMO (časnici za vezu UN-a) uspostavio vezu s hrvatskom stranom više nije bilo incidenata."²⁵³

17. 4. Kanadski izvori

U *Skupnom izvješću iz mrtvačnice u Medku*, što ga je sačinio UNPROFOR, a priključen je kao *Dodatak 7 Završnom izvješću Canabat 1 o operaciji u Medačkom džepu*, sažet je opis identifikacije i obdukcije 11 tijela, nađenih nakon ulaska snaga UN-a, a obduciranih između četvrtka 16. 9. 1993. u 15.00 i subote 19. 9. 1993. u 17.15 sati. Mrtvačnica je bila smještena u mjesnoj školi u Medku, a promatrači UNPROFOR-a su bili Martin Drew, Stig Sandgren i Gert Knudsen. Pripadnici kanadskog bataljuna donijeli su tijela i CIVPOL ih je prebrojio. Kasnije je doneseno još jedno tijelo, ali se ustanovilo da je leš star nekoliko mjeseci i da nema veze sa završenom vojnom akcijom. Tijela je pregledavao patolog dr. Željko Karan, prisutan je bio i sudac iz Knina Željko Lalić... (...) ...kad su 19. 9. promatrači željeli doznati više podataka o tijelima-imenima, datumima rođenja, itd., Željko Lalić im je odbio dati takve obavijesti ako mu za svakog poginulog ne dadu po 100 njemačkih maraka. Promatrači nisu platili i on je odbio dalje surađivati s CIVPOL-om. Po mišljenju promatrača, Željko Lalić je bio pijan. Patolog će napraviti izvještaj za svaku obdukciju i proslijedit će ga na zahtjev CIVPOL/UNPROFOR-a. Svih jedanaest tijela su predana rodbini koja ih je pokopala... (...) ...tijela su identificirana...²⁵⁴

U UNPROFOR-ovom *Međuresornom memorandumu* pukovnik Maissoneuve, zamjenik zapovjednika UNPROFOR-a za operativne poslove, kojega je general Cot poslao da s generalom Stipetićem koordinira povlačenje i zauzimanje razvojačene zone, piše: *Sreo sam se s generalom Stipetićem 16. 9. u 10.00 i nakon što sam od CANBAT-a primio izvještaje o mnogim eksplozijama i paljevinama kuća u području, koje je do 12.00 trebao zauzeti UNPROFOR, zatražio sam od njega da osobno intervenira da se zaustavi ta vrsta akcije. U mojoj nazočnosti odigrao je veliku predstavu s izdavanjem zapovijedi Ademiju. Važno je napomenuti da hrvatske snage nisu bile pod pritiskom, nikakvim napadima neprijateljske sile i zbog toga držim da požari nisu bili posljedica borba... (...) ...ostao sam u hrvatskom zapovjedništvu cijeli dan i*

još dva puta sam posredovao zbog požara i pucnjave koju su pripadnici UNPROFOR-a čuli u području. Objašnjeno mi je da vojnici pucanjem u kuće prazne osobno naoružanje i uništavaju mine...(...) ...uvečer 16. odvezao sam se u Čitluk na sastanak sa zapovjednikom CANBAT-a. Putem sam se osvjedočio o razaranju i paljenju privatnog vlasništva. Ujutro 17. susreo sam se s generalbojnikom Stipetićem, komodorom Domazetom i brigadrom Ademijem, koji su bili bijesni zbog izjava koje je zapovjednik Canbata dao medijima (na improviziranoj konferenciji za tisak, na cesti - op. p.). Opazio sam njihovu zabrinutost i spomenuo da sam i ja sinoć bio ogorčen razaranjima kojima sam bio svjedok. Hrvatska strana ništa nije komentirala, osim što su rekli da će još jednom upozoriti svoje snage...(...) Koliko sam mogao opaziti, operaciju u Medku je vodio general Stipetić, kao posebni izaslanik generala Bobetka. Izdavao je zapovijedi brigadiru Ademiju, zapovjedniku OZ Gospić. Ademi je upravljao svojim brigadama. Komodor Domazet bio je tijekom operacije Stipetićeve glavni stožerni savjetnik.²⁵⁵

U Završnom izvješću o Canbat 1 operaciji Medački džep veći dio je posvećen etničkom čišćenju: Hrvatska vojska i policija podvrgnula je cijelo područje Medačkog džepa sustavnom i silovitom planu etničkog čišćenja. Operacija čišćenja je vjerojatno počela ubrzo nakon zauzimanja područja, 9. rujna 1993., nekontroliranim ubijanjem i pljačkom. Međutim, puna primjena plana čišćenja je zapravo počela ujutro 16. rujna i najveći dio razaranja je završen unutar dvanaest sati, do 20.00 sati 16. rujna 1993. Proces čišćenja je bio potpun i usmjeren prema tome da se to područje zadugo učini nepodobnim za život. Čišćenje je imalo sljedeće oblike: razaranje imovine, ukupno 164 kuće i 148 gospodarskih zgrada u tom području je razoreno, svaka pojedinačna zgrada. Ništa nije ostalo pošteđeno...(...) ...paljene su vatre u lako zapaljivim kućama...(...) ...zgrade od čvrstog materijala su razarane protutenkovskim minama...(...) ...moguće je da se pod ostacima ruševina nalaze ubijene žrtve...(...) ...procjenjuje se da je bilo potrebno oko 200 takvih mina za razaranje zgrada u Džepu - ubijani su civili/strijeljani vojnici. Teško je procijeniti potpuni broj pojedinaca koji su mogli biti ubijeni u Medačkom džepu... (...) ...16 leševa je nađeno...(...) ...svi su nasilno ubijeni, u nekim slučajevima, vrlo okrutno. **Šest** su bili **civili**, **deset** u nekoj **vrsti vojne odore**. Deset su bili muškarci, pet žene, jedno tijelo je zbog nagorjelosti bilo nemoguće identificirati. Liječnik i CIVPOL, koji su pregledali tijela, zaključili su da je svih 16 osoba ubijeno između 9. i 16. rujna, u 24-satnom vremenskom razmaku između 16.00 sati 15. i 16.00 sati 16. rujna. Posebno zabrinjava veliki broj kirurških rukavica razbacanih uokolo...(...) ...pretpostavlja se da su služile za prenošenje tijela na druga mjesta gdje će biti uništena...(...) **50** tijela (točno 51 + 1 = 52 naknadno predala - op. p.) je

hrvatska strana u Otočcu predala srpskoj...(...) ..ubijanje stoke, trovanje bunara i izvora...(...) Odlučno se mora odbiti pomisao da odgovornost za etničko čišćenje leži na spontanoj volji pojedinih vojnika izvan središnjega nadzora. Previše je znakova da je to bila planirana i iz središta nadzirana operacija. Dokazi za to su sustavnost...(...) ...sve su zgrade razorene, čak i one na osami...(...) ...logistička potpora, veliki broj mina koje se ne mogu pribaviti bez dozvole visokog zapovjedništva, gomila kirurških rukavica, drvo za potpalu, sudjelovanje vojske i policije, visoka razina na kojoj su odugovlačeni pokreti snaga UNPROFOR-a, brigadir Mezić je osobno zastupljao ulazak snaga UNPROFOR-a koje su u područje umjesto u 12.00 ušle u 13.30, a on je (Mezić - op. p.) član zapovjedništva brigadira Ademija...(...) Procijenjeno je da je razina odgovornosti na OZ Gospić, brigadir Ademi je bio odgovoran za planiranje i izvršenje razaranja u Medačkom džepu.²⁵⁶

Etničko čišćenje, to je najveći propust koji si predbacuje UNPROFOR. Nije ga uspio predvidjeti i spriječiti u Medačkom džepu. Vidljivo je da su za vrijeme pregovora i vojne faze operacije časnicima i dužnosnicima UN-a bili važni različiti elementi. S Canbat-ove točke gledišta najvažniji cilj je bio zaštita života civila i njihove imovine. Čim je postalo jasno da Hrvati razaraju sela i vjerojatno ubijaju ljude, bataljun je držao da se unaprijed dogovorena satnica mora napustiti i da vojnim snagama (UN-a - op. p.) treba dopustiti da produže najvećom brzinom i pokušaju zaustaviti "etničko čišćenje". Čini se da su pregovarački tim UN-a (general MacInnes, general Cot) i centrala UN-a u New Yorku zauzimali drugačije stajalište. Kako bataljun nije mogao sa sigurnošću potvrditi da se ubijaju civili, predstavnici UNPROFOR-a nisu dopuštali narušavanje dogovorene satnice za primjenu Sporazuma. Procijenili su da uspješni pregovori i uspostava primirja imaju prednost pred zaštitom imovine. Također je jasno da i jača sumnja u ubojstvo civila ne bi bila dovoljna potvrda da se naruši dogovorena satnica. Oba pristupa su razumljiva u svjetlu nedostatka smjernica od zapovjedništva UNPROFOR-a i činjenice da etničko čišćenje ili nasilje prema civilima nije spomenuto u Sporazumu koji su potpisale obje strane. Ovo izvješće ne sugerira da je UNPROFOR vojnom akcijom mogao zaustaviti ili ograničiti razinu etničkog čišćenja. Ipak, nedostatak smjernica/zapovijedi/politike središnjice UN-a poništili su mogućnost brze reakcije na terenu. Zaključak izvješća je potvrdio uspješnost UNPROFOR-ove operacije u Medačkom džepu, koja je postignuta koordinacijom političkog i vojnog pritiska. Na kraju izvješća se predlaže da se u budućnosti akcija izučava kao dobar model UNPROFOR-ove uspješnosti (case-study!). Još nešto je istaknuto kao osobito vrijedno iskustvo - imperativ da se zaštita ljudskih života i imovine više nikad ne stavi iza političkih ciljeva.²⁵⁷ Iz kasnijih iskustava UN-a i uspješnosti njihovih mirovnih operacija - od Ruande, Somalije

do Sudana /Darfura razvidno je da taj imperativ nije postao imperativan.

Na sastanku generala Bobetka i pukovnika Richarda Herricka američki vojni ataše je postavio pitanje o *nekakvim zajedničkim grobnicama...(...)* ...kazano je da je HV masakrirala neke ljude. General Bobetko mu je odgovorio da zna da je UNPROFOR naišao na desetak leševa, što je moguće jer u onoj situaciji nije bilo pune kontrole i tada je osobni momenat jači od svake discipline...(...)

...predali smo im **52** leša, od toga **20** nisu mogli identificirati, jer su došli iz Beograda... (...)

...njihov je otpor bio žestok i svaki je čovjek bio naoružan...(...)

Vojnici pričaju kako su svi u tom sukobu bili naoružani. Bobetko je Herricku ponovio podatak, koji se nalazi i kod Žuneca i kod Kostovića, o ženi koja je bacila bombu i ubila svog muža i dvojicu drugih.²⁵⁸

Istraga Vijeća sigurnosti UN-a od 27. svibnja 1994. o Medačkom džepu je zaključila:²⁵⁹...(...)

...Hrvati su brzo ubili ili natjerali na bijeg malobrojne srpske branitelje i pregazili područje...(...)

...kad su snage UN-a ušle u džep, našle su svaku građevinu spaljenu ili razrušenu. Komisija je poslala skupinu (team) koja se sastojala od pripadnika kanadske vojske i forenzičnih stručnjaka iz udruge "Liječnici za ljudska prava". Skupina je između 27. i 31. listopada 1993. posjetila razrušena sela i imala uvid u izvješća i fotografije UNPROFOR-a i vladinih predstavnika Srpske republike Krajine (sic!?)...(...)

Istražitelji su zaključili da su neki poginuli vjerojatno bili umoreni...(...)

...u to vrijeme se ni jedan pojedinac nije mogao identificirati kao izravno odgovoran počinitelj...(...)

Nije postojao čvrsti, nedvosmisleni oblik kriminalnog ubojstva dovoljan da se odgovornost za namjerno ubijanje pripíše određenom hrvatskom zapovjedniku...(...)

...za razliku od dokaza za smrt osoba prouzročenih akcijom u Medačkom džepu, namjerno razaranje je bilo očito...(...)

...razaranje je bilo potpuno...(...)

...vrijeme razaranja se ne može vezati uz zakonitu vojnu akciju...(...)

...najveći dio razaranja dogodio se 16. rujna... (...)

mного kasnije, nakon što je prestao srpski otpor...(...)

Komisija drži da postoje snažni dokazi za podizanje "prima facie" optužnice protiv visokih hrvatskih časnika za divlje (neodgovorno, obijesno - wanton - op. p) razaranje civilnog imetka.²⁶⁰

UN su imenovali posebnog izvjestitelja za ljudska prava za bivšu Jugoslaviju, bivšega poljskog premijera Tadeusza Mazowieckog. On je obišao novostvorene države na području bivše Jugoslavije (uključujući i Medački džep) i o tome je podnio svoje izvješće, jedno od mnogih, uključujući i izvješće o masakru u Srebrenici. Nakon tragedije u Srebrenici, ogorčen nedjelotvornošću i licemjerjem MZ, u ljeto 1995., podnio je ostavku na tu dužnost. U poglavlju izvješća u kojem se govori o Medačkom džepu, nazvanim *Namjerna ubijanja i "etničko čišćenje" hrvatskih snaga u području Medačkog džepa i drugim područjima*, navodi se da je Posebni

izvjestitelj (je) primio izvješća o namjernim egzekucijama i "etničkom čišćenju" koje su počinile vladine (hrvatske - op. p.) snage u području sela Divoselo, Čitluk i Počitelj. To područje je smješteno u "ružičastoj zoni", u neposrednoj blizini UNPA sektora Jug, u Medačkom džepu. Prema popisu stanovništva iz 1991., Divoselo je imalo 344, Čitluk 129 i Počitelj 307 stanovnika. Pouzdani izvori procjenjuju da je u rujnu 1993. zbog navale rase-ljenog stanovništva naraslo na 210, 240, 534... Prema skupljenim informacijama na terenu, hrvatske snage su 9. rujna 1993. u 06.00 ušle u sela... (...) ...gdje su ubijale stanovnike i stoku, razarale domove i drugu imovinu.²⁶¹

Pronađeno je **67** (šezdeset sedam) tijela dok se za **25** (dvadeset pet) još traga... (...) ...liječničkim pregledom nekoliko tijela je utvrđeno da su ustrijeljeni iz neposredne blizine. Tri druge žrtve su ubijene raketnim projektilom... (...) ...neka su tijela masakrirana i nose znakove mogućeg mučenja, uključujući ozbiljne rane od vatre. Čini se da su većina žrtava civili, uključujući starije osobe. Neka tijela su bila u vojničkoj odori, ali su identificirani kao stanovnici sela. Žrtve uključuju najmanje devet žena, sedam starijih, ali ne i djecu, očito su djeca bila evakuirana prije napada... (...) Hrvatica koja se skrivala, stanovnica sela, bila je svjedokom kad su pripadnici hrvatskih oružanih snaga bacili ručnu granatu u kuću iz koje je izašla starija žena s odjećom u plamenu. Svjedokinja je izjavila da su vojnici dopustili da žena izgori. Drugi stanovnik sela je potvrdio da je pripadnik hrvatske vojske pucao iz blizine u 83-godišnju ženu. Jedanaest zaselaka je potpuno uništeno... (...) U pismu od 1. listopada 1993. posebni izvjestitelj je naglasio hrvatskoj Vladi da ti akti znače kršenje međunarodnog prava i zahtijevao je punu istragu, pojedinačnu odgovornost i kažnjavanje izvršitelja. Zamjenik premijera i ministar vanjskih poslova RH Mate Granić informirao ga je pismom od 9. listopada 1993. da ...na osnovi prvog ispitivanja sve su osobe poginule u (vojnoj - op. p.) akciji, uključujući i starije osobe (koje su poginule u izravnoj borbi - op. p.)... Vlada je započela istragu o incidentu. U pismu od 12. listopada Vlada je informirala posebnog izvjestitelja da su suspendirana dva časnika. Posebni izvjestitelj želio je napomenuti da je prema odluci VS UN-a, Rezolucija 780 (1992.), osnovana Komisija stručnjaka koja je izvršila istragu incidenta u Medačkom džepu.²⁶² U zaključcima Komisije stajalo je da kad je UNPROFOR ušao u to područje pronašao je da je većina kuća bila namjerno srušena za vrijeme povlačenja. Pronađeno je osamnaest leševa, većina je višestruko pogođena i mecima ili su bili zapaljeni.²⁶³

U različitim izvješćima je mnogo različitih podataka koji se ne poklapaju. Našli smo tijela 27 poginulih, sudbina 300 nestalih nikad nije objašnjena (?!), izjavljuje u svom svjedočenju vojnik Tony Kaduck, zapovjednik satnije u kanadskoj borbenoj skupini.²⁶⁴ Kanadski izvori nastavljaju redati podatke i o hrvatskim gubitcima.

Hrvati su službeno prijavili 27 mrtvih u borbi s kanadskom vojskom (?!). Nekoliko Kanadana je ranjeno šrapnelima, trojica su ranjena u vremenu prije Sporazuma.²⁶⁵ Pri ulasku u Medački džep pripadnici kanadsko-francuske borbene skupine našli su 16 (šesnaest) tijela. Prema svjedočenju potpukovnika Jima Calvina, Kanadani su za cijelo vrijeme operacije imali 1 (jednog) poginulog i 4 (četiri) ranjena vojnika. "Ottawa citizen" špekulira "s 27 - 31 hrvatskim vojnikom ubijenim u sukobu s kanadskim vojnicima, četiri Kanadana su ranjena u borbi, jedan je poginuo i dva su ranjena u prometnoj nesreći. Na strani francuskih vojnika sedam (7) je ranjenih" (od nailaska na mine - op. p.). U knjizi *Iskušana odvažnost (Tested mettle)* iznesen je podatak da je službena hrvatska brojka 27 (dvadeset sedam) poginulih i ranjenih hrvatskih vojnika. Ne znam odakle autorima ta brojka; pozivaju se na "nekakvu informaciju HTV"!?. Nigdje ne postoji ni trag takve brojke. Hrvatske vojne vlasti je odlučno opovrgavaju. Kao što je već navedeno, hrvatski službeni podatak je deset (10) poginulih, od kojih su svi stradali u borbi s neprijateljskom, srpskom stranom, nije bilo gubitaka u nepostojećoj bitki s UNPROFOR-om.

Da bi pojačali prvu brojku od 27 poginulih, Kanadani se služe "neslužbenom brojkom" (glasinama, pretjerivanjima, neistinom - op. p.) "od preko 30 poginulih i 100 ranjenih hrvatskih vojnika". Uz isti izvor - *Iskušana odvažnost*" te brojke ponavljaju se i u knjizi *Šanse za mir ("Chances for peace")*. Podatak potvrđuju navodnim snimkama poginulih hrvatskih vojnika koje je prikazala HTV. Pažljivo sam pregledao arhiv HTV-a, nigdje nema ni traga poginulim hrvatskim vojnicima, a kamoli brojni od tridesetak mrtvih. Možda te snimke više ne postoje, ali nigdje drugdje nema ni traga tom podatku. MORH u svom priopćenju odlučno odbacuje to nagađanje.

U knjizi *Šanse za mir* ponavlja se brojka od 16 tijela u Medačkom džepu koja je nakon ulaska pronašao UNPROFOR, ali se spominje i potraga za grobnicom s 50 tijela. Kad je napokon ta grobnica pronađena, u njoj je umjesto ljudi bila uginula stoka koju je tamo zakopala ekipa HV-a za asanaciju bojišnice.

Ozren Žunec u svojoj knjizi *Rat u Hrvatskoj 91-95.* piše kako je na ruševinama i zgarištima nađeno 18 leševa srpskih civila koji su ubijeni izbliza, hrvatska strana je predala pedesetak leševa.²⁶⁶

Vojno-redarstvena akcija u Medačkom džepu upozorila je na poteškoće razlikovanja civila i vojnika u takvom tipu rata. Dr. Ivica Kostović je nijekao da je hrvatska strana počinila zločine, dokazujući to u bivšoj Jugoslaviji općepoznatom činjenicom da su ubijeni civili bili zapravo pripadnici srpske logistike, tj. TO (teritorijalne obrane - op. p.) i da su bili naoružani. Dr. Kostovića, u to vrijeme dekana Medicinskog fakulteta u Zagrebu, zamolili su predsjednik Tuđman i ministar obrane Gojko Šušak da kao neovisan civilni

stručnjak nadgleda i pomogne dr. Korneliju Brkiću, tadašnjem načelniku Vojnog saniteta HV, u prikupljanju, obdukciji i predaji poginulih vojnika VRSK suprotnoj strani. Poslan je kao civil i liječnik kako bi se izbjegli oni prigovori i optužbe do kojih je ipak došlo. Dr. Kostović je već imao iskustva s obradbom, identifikacijom i obdukcijom poginulih vojnika JNA (poznati incident 1991. na Koranskom mostu u predgrađu Karlovca - op. p.) i zato je zamoljen za pomoć i svojevrsni civilni nadzor. Obdukcija je, kako je već rečeno, izvršena na Sudskoj patologiji Medicinskog fakulteta u Rijeci, tijela su fotografirana odjevena (u odorama ili dijelovima civilne i vojne odjeće). Po svjedočenju dr. Kostovića svih 52 poginula, koji su neposredno po preuzimanju nadzora UN-a nad područjem Medačkog džepa na prijelazu Šajnerica predani suprotnoj strani, bili su vojnici ili naoružani civili. Dokazuju to snimke snimljene za vrijeme obdukcije, a dio su protokola uz svakog poginulog. Također odlučno tvrdi da su sve rane bile nanesene vatrenim oružjem. Prisjeća se i pojedinosti, poput one da je morao iz Splita pribaviti hladnjaču koja je poslužila za prijevoz trupala. Nakon prihvata tijela poginulih, ponovljena je obdukcija nad pedeset i dvojicom u Korenici, obdukciju je izvršio dr. Stanković, patolog Vojno-medicinskog fakulteta u Beogradu, i njom je srpski liječnik utvrdio da su rane na tijelima dokaz zločina nad poginulima. Prvo službeno izvješće UN-a nije sa sigurnošću moglo utvrditi da su neki poginuli bili nasilno likvidirani, kao ranjenici ili zarobljenici, ili da je upotrijebljeno hladno oružje. Slično je, iako samo posredno upoznat s obdukcijom, govorio i dr. Kirschner. Činjenicu o izmiješanom sastavu srpske obrane - zajedno su se borili vojnici i naoružani civili, redovita, profesionalna vojska (JNA), mobilizirani pripadnici SVK, dragovoljci, paravojne postrojbe (četnici, Beli orlovi, Srpska garda, itd.) - valjalo bi proširiti podacima o sustavu ONO (općenarodna obrana - op. p.), naoružanom narodu i TO (teritorijalna obrana - op. p.) koji su nepoznati prosječnom zapadnom čitatelju. **Svi građani SFRJ su po Ustavu bili obvezni suprotstaviti se napadaču i u tu svrhu je ustrojen cijeli sustav obrane zemlje. Tzv. RSK je samo nastavila primjenjivati koncept "općenarodne obrane SFRJ"! Svi stanovnici "RSK" između 16. i 60. godine starosti bili su pripadnici njezine vojske, a poslije 60. pripadnici TO. Oni su branili svoje područje (selo, grad) i u tu svrhu su bili naoružani lakim pješačkim oružjem.** Potvrdu nalazimo u Rješenju zapovjednika 9. mtbr pukovnika Kordića koji to izričito i utvrđuje: *Lica koja ne podliježu vojnoj obavezi svoja prava i dužnosti u odbrani zemlje izvršavaju učešćem u civilnoj odbrani i zaštiti... (...) U ratnom stanju i slučaju neposredne ratne opasnosti od lokalnog stanovništva organizuju se jedinice civilne odbrane radi zaštite od napada na civilno stanovništvo... (...) ...u ove jedinice se uključuju v/o koji nemaju ratni raspored i građani koji ne podliježu vojnoj*

obvezi ili nisu raspoređeni odnosno uključeni u jedinice i organe civilne zaštite. Građani uključeni u straže, patrole i jedinice civilne odbrane naoružavaju se lakim ličnim oružjem za održavanje reda i za odbranu civilnog stanovništva i za samoodbranu. Ovim jedinicama komanduju državni organi nadležni za poslove civilne odbrane i zaštite, u suglasnosti sa vojnim organima kao i sa organima Unutrašnjih poslova. Starešina ranga komandanta bataljona može jedinicama CZ izdavati posebne zadatke... (...) i kontrolisati ih u zoni svoje odgovornosti.²⁶⁷ Dakle, svi stanovnici, muškarci i žene, bili su naoružani i bili su obvezni oduprijeti se napadaču. Predaja nekih srpskih vojnika, zaplijenjene prijavnice kojim se žene i muškarci dobrovoljno prijavljuju u VRSK, slučaj kad žena bombom ubija sebe i dvojicu pratitelja, baba Danica, iskazi vojnika koji su se probili iz Divosela (oni govore o pomiješanosti vojnika i civila) dokazuju da je takvom praksom tzv. RSK potvrđivala Četvrtu ženevsku konvenciju kojom se svaki naoružani civil smatra protivnikom i izjednačuje s vojnikom.²⁶⁸

U odjeljku knjige Milisava Sekulića *Knin je pao u Beogradu*, pod naslovom *Žrtve su bile uzaludne*, autor tvrdi da *Centralna evidencija o gubicima u ljudstvu u borbama za Krajinu nije ažurno vođena*. Može se pouzdano govoriti samo o onim gubicima koji su evidentirani na nižem nivou, ali ni oni često nisu bili sveobuhvatni. O nekima postoje samo pretpostavke i procene.²⁶⁹ Sekulić nastavlja: *Opšta je karakteristika da podaci o gubicima nisu kontinuirano i sistematski vođeni, niti u skladu sa propisanim obavezama*. Evidencija pokazuje da se problem gubitaka tretirao parcijalno, na više različitih načina, i da je korišćena u različite svrhe... (...) ...jedan od važnijih izvora podataka je evidencija koju je ustrojio kapetan Boško Mandić, informatičar iz Glavnog štaba Srpske vojske Krajine (najvjerojatniji autor diskete s podacima o svima poginulima od početka oružanih sukoba 1991. do pred "Oluju", 1995., u posjedu autora ove studije). U njoj se vode podaci o poginulima od 1991. do kraja 1993... (...) ...evidenciju gubitaka od 1991. do kraja 1993... (...) ...poginuli sa cele teritorije RSK. Tom evidencijom ipak nisu obuhvaćeni svi koji su poginuli, zbog nedostataka podataka koji bi se mogli proveriti... (...) ...do kraja 1993. postoje podaci za 2876 poginulih, i to po imenu i prezimenu... (...) ...u 1993. godini poginulo 613 (22% od sveukupnog broja) ...u septembru 122 (20% od godišnjega sveukupnog broja poginulih).²⁷⁰ Sekulić zbrajanjem pojedinačnih gubitaka dobiva veći broj od zbroja kapetana Mandića, ali i ustanovljuje gdje se dogodila pogriješka. Kad se saberu pojedinačni izvještaji jedinica za tu godinu (1993.) dobija se veći broj nego po evidenciji kapetana Mandića, i to za 248 (40%). Analizom su ustanovljene manjkavosti u jedinicama te su poginuli prikazivani u više različitih izvještaja, što je broj poginulih povećavao. Ustrojena evidencija u Glavnom štabu je nesporna.²⁷¹ Briga o prikupljanju podataka o

poginulim, ranjenim i nestalim vojnim osobama vidljiva je iz naredbe pukovnika Kordića od 26. 10. 1993. *Naredba: Do 28. 10. 1993. godine dužni ste nam dostaviti zapisnike o pogibiji, ranjavanju i nestanku v/o u periodu od 9. 9. 1993. godine do danas. Dostaviti i ranije slučajeve u koliko do sada niste dostavili.*²⁷² U arhivu MORH-a nisam pronašao te zapisnike i oslonio sam se na podatke koje sadrži disketa s poginulima u SVK.

Zbirni podatci za gubitke na strani VRSK od početka oružanih sukoba do kraja 1994. nađeni su na disketi (vjerojatno je to evidencija kapetana Mandića - napravljena na klasičan način evidencije bivše JNA). Zaplijenjena je za vrijeme vojno-redarstvene operacije "Oluja". Na jednom primjeru vidljiva je softverska matrica JNA-registriranja :

Alagić Save Branko 11000 (oznaka VES-a - vojnoevidenciona specijalnost kojom se šifrirano naznačavalo je li tko pješak, topnik ili tenkist. 11000 je oznaka za pješadiju, na mjestu tri nule su se upisivale posebne specijalnosti - strijelac, puškostrojničar, strijelac ručnog bacača itd. 050000005 (brojčana šifra koju pisac nije znao odgonetnuti - op. p., zatim su navedena tri zemljopisna mjesta – *Štikada, Gračac, Krajina*. Prvo je vjerojatno mjesto rođenja (stanovanja), drugo općina, treće država, tzv. krajina. Nakon toga slijedi mjesto *Divoselo - Čitluk* - mjesto pogibije, datum pogibije 9. 9. 1993. Zatim slijedi osam nula - 00000000 i tekst "*prilikom ustaške agresije*". Evidencija o tom poginulom završava s brojkom 1000 u lijevom kutu i brojkom 0504 u desnom kutu.

Slično se ponavlja kod *Bibić Ilije Nikole 11130 651000005 Donji Lapac Donji Lapac Krajina Donji Lapac Divoselo - Čitluk 09 09 1993 00000000 prilikom ustaške agresije 100 0504. Slijede Bjegović Nedeljko Milka Divoselo - Čitluk 090993 prilikom ustaške agresije*. Prilažem imena svih 67 (šezdeset i sedam) poginulih s te diskete : Vidjeti prilog.

U optužnici ICTY-a - Međunarodnog suda za kriminalna djela počinjena na području bivše Jugoslavije - protiv generala Rahima Ademija navedena je brojka od **38** civila: *optužen za smrt 38 civila*, dok je general Janko Bobetko optužen za *smrt 100 (stotinu) srpskih civila i zarobljenih/ranjenih vojnika*. Savo Štrbac i "Veritas" navode brojku od **88** (osamdeset osam) žrtava,²⁷³ u različitim publikacijama su im i različiti podatci. Usporedba Veritasovih podataka i podataka s diskete, **88 : 67** poginulih/nestalih pokazuje nesklad između njih. Neke osobe s Veritasova popisa, poput Basara (Željko) Milana, Basarić Jaga, dvadeset četvero, nisu na disketi, nestali s Veritasova popisa: Basara (Milana) Rade; Čiganović (Mile) Miodrag, Jović (Anka) Miloš i Krajinović (Lacka) Štefica nisu uopće u evidenciji na disketi. Nepreciznosti su i u točnim ispisima imena i prezimena; jesu li iste osobe Vignjević

(Boška) Stevo i Vignjević (Boška) Željko? Isto je i za Stojisavljević (Spasenije) Nikolu i Stojisavljević (Spasenije) Đuru. Još je pet osoba na disketi, a nisu na Veritasovu popisu: Brujić (Dane) Marko, Jović (Mile) D Mitar, Krajnović (Tome) Đuro, Uzelac Đuro i Vujnović (Steve) Branko.

Vrlo je krhka igra brojkama, u njoj je najlakše varati. Navest ću nekoliko popisa koji se bave prebrojavanjem gubitaka u Domovinskom ratu, izvori su s obje strane:

Kretanje broja poginulih i ranjenih u Domovinskom ratu 1991. - 1993. u Tablici br. 14. za godinu 1993. do 24. 8. 1993. **sveukupno poginulih 6651**, od toga 2265 civila; od 25. 8. do 7. 10. 1993. 6689, od toga **2283** civila. Razlika od 24. kolovoza do 7. listopada iznosi **38** (trideset osam) osoba, od toga **18** civila (nejasno je radi li se o ukupnom broju ili se broj odnosi samo na broj poginulih u neokupiranom dijelu RH, dakle ne i na okupirani dio, tzv. RSK).

Udjel civila u poginulim i ranjenima u Hrvatskoj - 1993. poginulih ukupno **850** od toga **295** civila ili 34,70%; ranjenih ukupno **4910**, od toga civila **1545** ili 43,14%.²⁷⁴

Izvori Božidara Javorovića u njegovoj knjizi *Velikosrpska najezda i obrana Hrvatske su Pregledi statističkih podataka o osobama stradalim u ratnim sukobima na strani Republike Hrvatske Glavnog sanitetskog stožera RH, Zagreb, Maksimirska 128 i Podaci o broju osoba stradalih u Domovinskom ratu, Ured za žrtve rata Vlade RH*. U odjeljku o zločinima Javorović kaže: *U svakom ratu događaju se zločini - svjesna, namjerna ubojstva civila, ratnih zarobljenika, djece, staraca, nemoćnih i nedužnih ljudi. Često su ta nedjela vršili pojedinci i grupe na svoju ruku, izvan političkih i vojnih planova i naredbi vodstva zaraćenih strana. Takvih postupaka je bilo i u redovima hrvatskih obrambenih snaga, na pr. prilikom oslobađanja zapadnog dijela Požeško-slavonske županije...(...)... prilikom zaustavljanja akcije u Medačkom džepu i povlačenja Hrvatske vojske s oslobođenog dijela (kao reakcija pojedinaca na odluku o povlačenju) i sl. Hrvatska vlada i javnost osuđuju takve postupke, bez obzira na njihove uzroke i povode. Vlada RH je osnovala posebnu Komisiju za ratne zločine, koja prikuplja i obrađuje dokumentaciju o ratnim zločinima počinjenim na području RH, bez obzira tko ih je i s koje zaraćene strane počinio. Hrvatska je omogućila i međunarodnim institucijama i organizacijama da istražuju pitanje ratnih zločina na njezinu prostoru, a protiv počinilaca se vode istrage i sudski postupci.*²⁷⁵

Strani plaćenici

U svojoj knjizi *Obavještajni rad i rat u Bosni 1992.-1995.*, točnije u poglavlju *Raspoređivanje (deployment) plaćenika, savjetnika i dragovoljaca*, nizozemski znanstvenik i stručnjak za obavještajna i

sigurnosna pitanja Cees Wiebes piše: ...Trebalo je očekivati da će rat u Jugoslaviji privući plaćenike i dragovoljce... razlika između plaćenika i dragovoljaca je u Jugoslaviji bila vidljiva. Prva skupina je bila plaćena za svoje djelovanje; druga skupina nije bila plaćena, ona se borila za **pravednu stvar**... Nizozemski plaćenici su se isto tako borili na strani Hrvata u Zagebu, Zabegu, Zagrebu ili kako se već zove. Plaćenici su se odazvali na oglas što ga je platila Nizozemsko-hrvatska zaklada - osnovao ju je desničarski ekstremist Douwe van de Bos - objavljen u novinama **De Telegraaf** 2. studenoga 1991. Prijava na taj oglas dovela je u Hrvatsku Prvu nizozemsku dragovoljačku postrojbu. Većina nizozemskih plaćenika, poput američkih, britanskih, kanadskih, njemačkih i francuskih kolega, bila je aktivna u 103. pješačkoj brigadi koja je bila osnovana zimi 1992. kao međunarodna brigada. Postojala je također posebna talijanska postrojba, bataljun Garibaldi... Prema srpskim optužbama, neki plaćenici, uključujući i Nizozemce, bili su krivi za ratne zločine. Jedan od njih je bio nizozemski plaćenik Johan Tilder...²⁷⁶

Sve strane obavještajne službe na području bivše Jugoslavije pomno su pratile rad plaćenika i dragovoljaca, nema sumnje da su neki od njih bili i njihovi skriveni pripadnici. Posebice su marljive bile službe čiji vojnici su bili na tom području u sastavu snaga UN-a. Nizozemska je također imala svoju postrojbu na terenu, ona će imati nesretnu i sramnu ulogu u Srebrenici. Nizozemska vojno-obavještajna služba zbog toga nije zaostajala za ostalim važnim službama koje su osiguravale svoje postrojbe, ali i interese svoje države na širem području na kojem su se nalazile. Pažnja nizozemske obavještajne službe bila je usredotočena na BiH, tamo je bio raspoređen nizozemski bataljun UNPROFOR-a, ali u Hrvatskoj se nalazila oveća skupina nizozemskih plaćenika i njima su morali posvetiti dovoljnu pažnju.

Protuobavještajni ured (nizozemski) je redovito izvješćivao o aktivnostima paramilitarnih skupina u Jugoslaviji. Također je ispitivao ponašanje i aktivnost nizozemskih plaćenika na Balkanu. Oni su uglavnom djelovali u Hrvatskoj i bili su umiješani u ratne zločine. Na primjer, nizozemskog plaćenika Johana Tildera su intenzivno pratili, dijelom i zbog njegovog neuspjelog pokušaja prikupljanja informacija o UNPROFOR-u. Tilder je kasnije umro u Hrvatskoj. Osoblje MIS-a²⁷⁷ je izvijestilo da je "ubijen u pokušaju bijega", auf der flucht erschossen, od domaćih (local) vojnika. Za neupućene čitatelje to mogu biti i hrvatski vojnici. Cees Wiebes ne kaže: od pripadnika srpskih paramilitarnih snaga koje su Tildera uhitile, isljeđivale i ubile pod još nerazjašnjenim okolnostima, nego te ubojice spominje neodređeno - lokalni, domaći vojnici. Mogu biti i Hrvati, svi su Balkanci ionako jednaki. Toliko o znanstvenoj točnosti stručnjaka za intelligence (!?).

Na sreću, Protuobavještajni ured je proslijedio prikupljene informacije o plaćenicima haaškom Sudu (vjerojatno, ICTY-u).²⁷⁸ Začudo, nijedna od tih informacija nije rezultirala podizanjem optužbe za ratni zločin koji su nizozemski plaćenici učinili u Hrvatskoj. Vrlo neobično.

Iz "Informacija o stranim plaćenicima koji su sudjelovali u ratu na području bivše Jugoslavije - UN Report G 1 Annex 2" doznajemo poimenično strane plaćenike koji su sudjelovali u postrojbama Hrvatske vojske u vojno-redarstvenoj operaciji "Medački džep". Valja naglasiti da su te podatke sakupili službeni organi SRJ i prihvaćeni su kao službeni dokument UN-a. SRJ je tim popisom htjela ublažiti ili onemogućiti optužbe za veliki broj dobrovoljaca koji su i dalje pristizali iz nje, prelazeći sad već određene granice neovisnih država nastalih raspadom bivše Jugoslavije. Kako su političari SRJ i dalje mislili da za njih te granice ne vrijede, slali su ili dopuštali dolazak dobrovoljaca i u RH i u godini 1993. U dokumentu *Prijem i praćenje rada dobrovoljaca - Naredenje*, komandant 9. mtbr pukovnik mr. Petar Trbović u veljači 1993. piše: ...zbog ukazane potrebe da se dobrovoljci iz srpskih zemalja organizovano primaju, angažuju na zadacima u jedinici...(...) ...naređuje da se prihvate, prime, rasporede u sastav ratnih jedinica mesec dana, a najviše dva meseca... (...) Voditi o njima svaku brigu u pogledu obezbeđenosti borbenim potrebama, jednako ih tretirati kao i ostale v/o...²⁷⁹ Milisav Sekulić daje kretanje broja dobrovoljaca u 1993.; početkom te godine iznosio je oko 4000 ljudi. U usporedbi s nekoliko stotina dobrovoljaca na hrvatskoj strani to je bio golem broj, ali su Srbi pomoć dobrovoljaca iz srpskih zemalja držali prirodnom, smatrali su da oni i nisu bili stranci i agresori na hrvatskom tlu.

U *Informaciji o stranim plaćenicima koji su sudjelovali u ratu na tlu bivše Jugoslavije* nalazimo imena stranih plaćenika u Hrvatskoj vojsci:

RICK GRAUWERT, 27 godina star, rođen u Nizozemskoj, završio Kraljevsku vojnu školu, služio kao profesionalac u nizozemskoj vojsci u činu narednika, krajem 1991. postao plaćenik HV i bio stacioniran u Perušiću. Prema srpskim navodima, činio je zločine nad srpskim civilima i ranjenicima u Medačkom džepu, demobiliziran, vratio se u Nizozemsku i sada je vozač kamiona.

RAYMOND VAN DER LINDEN, 35 godina star, Nizozemac, krajem 1991. postao plaćenik, počinio zločine u Medačkom džepu, ranjen u bosanskoj Posavini, dobio hrvatsko državljanstvo, sada živi u Gospiću oženjen za ženu Tanju.

ANDRE VAN DER AART, Nizozemac, 29 godina, plaćenik od kraja 1991. pripadnik HV-a u Perušiću, počinio zločine u Medačkom džepu, sada živi u Lissenu, Nizozemska.

MARK MOLENAAR, rođen u Amsterdamu, 24 godine, služio kao pripadnik nizozemskog kontingenta NATO snaga u Njemačkoj, u Hrvatsku došao kao plaćenik 1991., stacioniran u Perušiću. Počinitelj zločina protiv civila i ranjenika u Medačkom džepu, demobiliziran, vratio se u Nizozemsku.

EDWIN HOOVENS, Nizozemac, vozač kamiona u nizozemskoj vojsci, djelovao u Perušiću, činio zločine u Medačkom džepu, ranjen, sada u Izraelu u jednom kibutzu.

MARTIN DE PORRES, rođen u Indoneziji, oko 33 godine, narednik u nizozemskoj vojsci, bivši student teologije, 1991. došao u Perušić, činio zločine u Medačkom džepu, demobiliziran, vratio se u Nizozemsku i sad je redovnik u Arnhemu.

JOOST VAN DIJK, Nizozemac, 26 godina, četiri godine profesionalan vojnik u nizozemskoj vojsci, stručnjak za mine i eksplozive, krajem 1991. došao u Perušić, optužen za zločine u Medačkom džepu, vratio se u Nizozemsku, liječen ovisnik alkoholu, otišao kao dragovoljac u Kazahstan.

TOM CHITUM, USA, oko 46, borio se u Vijetnamu kao pripadnik američke vojske, došao u Perušić kao dragovoljac, jedan od izvršitelja zločina, napustio HV 1993.

ELLIJAS LASLO, rođen u Mađarskoj, služio u mađarskoj vojsci kao padobranac, priključio se HOS-u, borio se u bosanskoj Posavini, činio zločine u Medačkom džepu.

JOHANNES TILDER VAN BASTEN, rođen 1963. u Nizozemskoj, završio Kraljevsku vojnu školu, služio kao časnik u nizozemskoj vojsci. Specijalizirao padobranstvo i izvidništvo, pripadnik nizozemske vojske u Njemačkoj, 1990. postao pripadnik Legije stranaca, krajem iste godine napustio Legiju i vratio se u Nizozemsku, krajem 1991. postao pripadnik/plaćenik HV. Služio u Gospiću pod zapovjedništvom Tomislava Oreškovića u Vojnoj policiji. Imao je čin poručnika, zamjenika zapovjednika izviđačko-diverzantske grupe 9. mehanizirane brigade. Jedan od izvršitelja ratnih zločina u Medačkom džepu. Ubijen?²⁸⁰ Johan Tilder ...(...) ...u travnju 1994. misteriozno je nestao. Srbi su ga držali u zatočeništvu šest tjedana i njegovo ispitivanje, koje sadrži i podatke o operaciji u Medačkom džepu, snimljeno je na videovrpci. Ubijen je pri pokušaju bijega 10. svibnja 1994. Zarobljen 5. travnja 1994. u kafani «Lovac» kod Teslingrada. Ubijen je u pokušaju bijega prilikom prevoženja sa terena u Okružni zatvor u Kninu, ne dočekavši da mu se, sa ostalim zločincima sudi za počinjene zločine u Medačkom džepu.²⁸¹

Tilderovo svjedočenje, prije uvida u preslike izvornih bilježaka s njegovih ispitivanja u srpskom zatočeništvu, prvi je objavio novinar Robert Bajruši u tjedniku "Nacional" 1. 7. 2003.: ...kako su zarobljenom srpskom vojniku iskopane oči i kako je zaklan, ubojstvo starice i brojna paljenja srpskih kuća...(...) Prvi dan (9. 9. 1993.) popodne oko 16 sati naišli smo na ranjenog Srbina. Srbin

je imao tanke crne brkove i crnu kosu, starosti oko 45 godina, i zelenu uniformu. Bio je ranjen u butinu. Na sebi nije imao oružja niti sam u njegovoj blizini vidio kakvo oružje. Kod tog ranjenika pored mene su još i Miško Peti (Miroslav Peṭy), Pastulović i Đenanović. Dok leži na boku, prilazi mu Pastulović, hvata ga za kosu i pita gdje još ima Srba. Ovaj ranjenik je vikao: "Nemoj, nemoj!" Miško Peti mu kaže da kad neće da priča da će ga zaklati, a ranjeni Srbin i dalje viče: "Nemoj, nemoj!" Miško Peti vadi nož, klekne mu na vrat, lijevom rukom drži za kosu, a desnom u kojoj drži nož vadi mu oči. Izvadio mu je oba oka. Nož je bio "Tanto" japanski. Srbin se dere i jauče. Miško je oči tog Srbina stavio u džep. Srbin je još živ i teško jauče. Zatim je Miško Peti kleknuo i svojim nožem odsjekao mu glavu rezom od uva do uva. Leš je ostao na mjestu, a zatrpali smo ga tek drugi dan kada je Mirko Norac rekao da sklonimo leševe radi novinara.²⁸²

Tilder u jednoj od izjava na saslušanju nakon zarobljavanja kaže: Vidio sam mrtvih civila i kad su paljene srpske kuće...(...) Imali smo 6 mrtvih iz 9. gardijske, 1 iz specijalne jedinice milicije, 1 civil odnosno vojnik-žena iz Perušića i u Gospiću 3 civila i ranjenih oko 30 vojnika...(...) Znam da je moja jedinica pucala na jednu kuću u Čitluku i ubila starog čoveka koji je imao pušku PAP. Kuću je zatim zapalio...(...) ...kuću i štalu.²⁸³ U izjavi koju je Tilder dao sljedećeg dana stoji: U Čitluku, od bunara prema cesti ležala su tela dva srpska vojnika. U Čitluku smo našli dve bake u jednoj drvenoj kući, imale su oko 70 godina i mi smo bake evakuisali u našu bazu u zelenoj kući kod bunara, a odatle su ih odveli vojni policajci...(...) Znam da smo u zelenoj kući u Čitluku našli 3 PAP i ručnu bombu...(...) Kuće smo palili ceo treći dan, četvrti dan i peti dan, a peti dan od početka napada smo se povlačili, kada smo sve kuće potpuno popalili jer je takvo naređenje zapovednika.²⁸⁴ Za nekoliko dana iznosi podatke o tijeku akcije u Medačkom džepu prvoga dana - 9. rujna 1993.: ...pri prebacivanju ka Rogliča mostu iz srpskog bunkera desno od Rogliča je otvorena vatra na nas, imali smo jednog ranjenog...(...) Elias Laslo i Vrginček približili su se bunkeru i sa dve mine uništili srpski bunker i iz njega se više nije otvarala vatra....(...) ...u 07.35 minobacači 82 mm (hrvatski - op. p) tuku Rogliče, ne znajući da su u Rogličima samo hrvatske snage...(...) ...jedna štala je u Rogličima nagorela od minobacača.²⁸⁵ (...) Ja sam bio zamenik zapovednika i pri lovu na Srbe bio sam rukovodilac druge grupe kod groblja, gde je pobijeno oko 30 ljudi...(...), a na levoj strani 1. grupa naše satnije je pobila je oko 8 - 10.²⁸⁶

U Nizozemskoj je snimljen dokumentarni film u kojem o Tilderu govore dva prijatelja koji su se s njim borili u istoj postrojbi. U sažetku sadržaja filma autori ističu kako ti prijatelji pričaju o Johannu i pokušaju shvatiti okolnosti njegove smrti. Njihovi životi, kao i Johannov, bacaju tvrdo, beskompromisno svjetlo na način na

koji se ljudi mijenjaju u ratu.²⁸⁷ Hrvatski helsinški odbor je već početkom 1993. doveo u pitanje vjerodostojnost "Veritasovih" podataka, njihove neistinite brojke. U Izvješću HHO-a *Novosti 7* od 19. 1. 1993. *Gađanje brojkama koristi zločincima* opovrgavaju se brojke kojima barata "Veritas". HHO navodi podatak o obitelji čija četiri člana su proglašena mrtvim, a živi su...(..)..*obitelj Durman iz Sočanice (4 člana)...(..) koji su živi...(..), najmanje 26 osoba koje su žive, a nalaze se na popisima (Veritasa) ubijenih....*²⁸⁸ I kad se "Veritas" pita: "Tko su počinitelji?" ukazuje na izvršitelje, pojedince, a ne na zapovjednike, planove i želju da se planira, zapovijedi i izvrši zločin. *Prema srpskim izvorima, zločine u Medačkom džepu počinili su POJEDINCI, "slobodni strijelci" kakvi su nažalost poznati i nakon akcije "Oluja".* U jednom spisu iz kninskog Okružnog suda (sud tzv. RSK - op. p.) nalaze se indicije o izvršiteljima namjernog ubijanja civila u Medačkom džepu...²⁸⁹ Uspoređujući popise tzv. *Vladine komisije za razmjenu zarobljenika RSK* sa spiskom osoba koje bi prema prilogu optužnice imale status civila u trenutku smrtnog stradanja, otkrivamo da postoje razlike u tom statusu - ukupno 9 osoba od 29, koje su navedene kao civili, zapravo su vojne osobe. Navodimo imena tih osoba (u prilogu optužnice civili, a u popisu "Vladine komisije" vojnici) :

- 1. Pejnović Mile, rođen 1935.
- 2. Vujnović Nikola, 1947.
- 3. Vujnović Momčilo, 1936.
- 4. Jelača Ljiljana, 1956.
- 5. Matić Milan, 1949.
- 6. Jerković Nikola, 1961.
- 7. Vujnović Nikola, 1954.
- 8. Potkonjak Marko, 1939.
- 9. Vujnović Branko, 1948.

Postoji nekoliko popisa na kojima su pobrojani stradali i nestali u akciji u Medačkom džepu. Vladina komisija za razmjenu zarobljenika Republike Srpske Krajine objavila je u Kninu 29. 12. 1993. godine *spisak identifikovanih vojnika i civila nastradalih na području Divosela, Čitluka, Počitelja, Gračaca, D. Lapca, Otočca i Medaka - septembar 1993.* Po podacima iz tog popisa, iz Čitluka je identifikovano ukupno 8 lica, iz Divosela 21 lice, Donjeg Lapca 16, Gračaca 17, Medka 1, Otočca 1, Počitelja 1, Srb 1, i NN 3 lica. Ukupno 71 (sedamdeset jedan). Spisak je potpisao predsjednik Komisije Savo Štrbac. Prije tog popisa, odmah u rujnu 1993., nastao je popis srpske strane s identifikovanim vojnicima i civilima nastradalim na području Divosela, Čitluka i Počitelja. Naznačen je samo septembar 1993. god., bez broja i točnog datuma nastanka spiska koji broji **12** (dvanaest) lica. Napisan je ćirilicom. Sljedeći je spisak od **36** (trideset šest) lica: *Spisak iden-*

tificiranih vojnika i civila nastradalih na području Divosela, Čitluka i Počitelja - septembar 1993. Još jedan popis sadrži 32 (trideset dva) lica (ćirilicom, nepoznat datum i broj dokumenta). Spisak identifikovanih bojnika (lapsus calami-vojnika - op. p.), milicionera i civila poginulih na području Divosela, Čitluka i Počitelja od 09. 09. 1993. g iznosi **52** (pedeset dva) identifikovanih u Korenici, **13** (trinaest) u Metku, **6** (šest) u Gračacu - ukupno **71** (sedamdesetjedan). U zabelešci o razgovoru s nekim borcima 103. lbr. koji su se izvukli iz ustaškog okruženja govori se o zarobljenim i ranjenim srpskim vojnicima koji su sami dizali ruku na sebe kako ne bi pali u zarobljeništvo: *Zbog nemogućnosti komuniciranja sa komandom brigade, potpune dezinformiranosti i bez komande, borci su se našli u potpunom okruženju i pomešani sa narodom u grupama (vodiči su bili meštani) krenuli ka Velebitu. Oni koji nisu tako postupili, malo je verovatno da su ostali živi. U večernjim časovima, pri direktnom sudaru sa ustašama, neki borci su ranjeni i zarobljeni, a kažu da ih je bilo koji su nakon ranjavanja izvršili samoubistvo, kako ustašama ne bi pali u ruke.*²⁹⁰

Nakon vojno-redarstvene akcije "Oluja" pronađene su prijave za upis dobrovoljaca u Srpsku vojsku. Dobrovoljci su uz prijavu potpisivali i izjavu koja glasi: *Izjavljujem da ću odgovorno i disciplinovano izvršavati postavljene zadatke i da ću se pridržavati postojećih zakona i drugih akata i naređenja koja regulišu odnose i život i rad u Srpskoj vojsci Republike Srpske Krajine. Moja prijava je neopoziva.*²⁹¹ Takve prijave su potpisali Ivanišević, Petra, Dušanka; Rajčević Mane Ankica; Uzelac, Petra, Smilja; Glumac, Đure, Marica, Rajčević, Miloša, Jelena; Grubor Verica...

Bilješke

221. Dokument MORH-a/diplomski rad.
222. "Sve moje bitke" Janko Bobetko.
223. Dokument MORH-a/diplomski rad.
224. Brigadir Drago Krpina, načelnik PU MORH-a na Konferenciji za tisak 14. 9. 1993. u Gospiću.
225. Dokumenti MORH-a (izvješća časnika za vezu s UN/EZ ZP Gospić).
226. Dokument MORH-a/diplomski rad.
227. MORH Zagreb Uprava Vojne policije: klasa: 200-02/03-01/08, ur. broj: 512-16/03-93 - 51/1108 u Zagrebu 12. 9. 1993. Predmet: Nikola Bulj i drugi.
228. Pismo generala Bobetka generalu Cotu od 30. 9. 1993. Zagreb.
229. Komanda 15. korpusa, pov. br.151-64 11. 9. 1993. Komandama 9, 18, 50, 70, 103, 81, 37 brigade.
230. Brigadir Drago Krpina Gospić 14. 9. 1993.
231. Republika srpska Krajina Skupštinska komisija - Izvještaj o događajima od 8. septembra 1993. sa područja Divosela, Čitluka i Počitelja (ćirilicom pisan dokument) - članovi Komisije: Paspalj Mile, Mandić Neđo, Leskovac Rade i Čubrilo Rade, Knin 15. oktobra 1993.
232. Zapisnik sa nastavka 66. sjednice Vlade Republike Srpske Krajine održane 28. 9.

1993. U Kninu, Pismohrana HIC-a, A 160-006-03.
233. RSK, Komesarijat za izbjeglice, Sektor za praćenje migracija i razmještaj izbjeglica, Knin 12. 9. 1993. Izvještaj o stanju novog vala izbjeglica u područja Gračac i Korenica.
234. Izvješće, Knin 14. 9. 1993. potpisale Jasminka Grkinić i Iva Bajt, pismohrana HIC-a, A 052-106.
235. Republika Srpska Krajina, Komesarijat za izbjeglice, Knin, 29. 9. 1993., Knin, Izvještaj.
236. Republika Srpska Krajina Glavni štab Srpske vojske str. pov. br. 38-788/1 18. 9.1993. Komisija za utvrđivanje gubitaka - izvještaj za Komandanta SVK.
237. Izvještaj o uzrocima gubitaka u Divoselu - ONO, Na osnovu obavljenog razgovora s komandantom 2. pb, komandiro 1. čete...(…)...došli smo do slijedećih zaključaka.
238. Republika Srpska Krajina Glavni štab Srpske vojske, str. pov. br.38-788-2 25. 9.1993. Aneks Izvješčaju Komisije.
239. Komisija Skupštine RSK, str. pov. br.38-788/1 od 18. 9. 1993.
240. Izvješće PD ZZP Gospić Glavnom stožeru HV.
241. Publikacija: Ratni zločini u Hrvatskoj - ratni zločini srpskih vojnih i paravojnih postrojbi u Lici i sjevernoj Dalmaciji: Osumnjičeni za ratne zločine...
242. "Veritas" Bilten br. 60, septembar 2003.
243. 3. mtb-Komanda, Vrebac, 13. 9. 1993. god. čas: 8.30 pov. broj: 493/93. vojna tajna, povjerljivo.
244. Isto, pov. broj 494/93 od 14. 9. 1993. vojna tajna, povjerljivo.
245. Isto pov. broj: 496/93. od 15. 9. 1993.
246. Isto, Redovni borbeni izvještaj, potpis komandanta major Čedo Radmanović bez broja, osim ako to nije na vrhu ispisan broj 377.3 od 16. 9. '93.
247. Vojna pošta 9065 Korenica Pov. br. 151-66 16.9.1993. god. Komandi 3. mtb, potpis: pomoćnik komandanta pukovnik Mladen Balać, Komanda 9. mtb.
248. Daljnje izvješće GT VS nastavno na Rezoluciju VS UN 743 (1992), dokument S/26470 od 20. rujna 1993.
249. UN Security council S/26491 24. rujna 1993, pismo dr. Mate Granića predsjedniku VS UN-a
250. UN Security council S/26464. 30 rujna 1993, pismo ambasadora Dragomira Djokića, otpravnika poslova stalne Misije SRJ, Generalnom tajniku UN-a.
251. UNPROFOR Sitrep za 16. 9. 1993.
252. UNPROFOR Sitrep za 14. 9.1993. "the warring parties have developed deep distrust of each other and will not take the CF-agreement seriously unless stern enforcement methods are used against them."
253. UNPROFOR daily sitrep 25.00.01 to 25 2359 sep 93 col.Maisonneuve...MEDAK POCKET: at 251900B two French soldiers on foot patrol hit an AP mine. One of them slightly injured, could reach his platoon, the second one was located conscious in a mine field. His recovery needed a two hours long intervention...(…)...at 252330B during the search for the second French soldier, one French APC hit an AT mine. Two soldiers were slightly injured...(…)...one of the Canbat VEHs involved in the search was engaged.
254. Annex 7, Summary report from the morgue in Medak, by UNPROFOR (on first 11 bodies), potpisao Gert Knudsen.

255. UNPROFOR Interoffice Memorandum, confidential, oct. 7. 1993. J.O.M. Maissoneuve col.
256. CANBAT Final report on Medak pocket operation.
257. CANBAT Final report on Medak pocket operations 15-21. september 1993., UN restricted 30. september 1993.
258. Zabilježka s razgovora generala Bobeka s američkim vojnim atašekom Richardom Herrickom, 28. rujna 1993. GS HV.
259. Dokument VS UN S/1994/674 27. 5. 1994.
260. Komisija UN-a, zaključak Vijeća sigurnosti UN-a od 27. svibnja 1994.
261. Izvješće T. Mazowieckog: Situation of the human rights on the territory of the former Yugoslavia, 5th periodical report.
262. Situation of Human rights in he territory of the former Yugoslavia, fifth periodic report on the situation of human rights in the territory of the former Yugoslavia, submitted by r. Tadeusz Mazowiecki, Special Rapporteur of the Commission on Human Rights, pursuant to paragraph 32 of Commission resolution 1993/7 of 23 february 1993, document E/CN.4/1994/47 17 November 1993.
263. Former Yugoslavia – UNPROFOR-United nations peace keeping, prepared by the Department of Public Information, United nations-as of September 1996-not an official document of the United Nations, www.un.org/Depts/dpko/dpko/co-mission/unprof.
264. "Chances for peace" str. 142. svjedočenje bojnik (major) Tony Kaduck.
265. Final report - Završno izvješće Canbat 1 o operaciji Medački džep.
266. Ozren Žunec "Rat u Hrvatskoj 1991-1995 - drugi dio: od Sarajevskog primirja do završnih operacija", Zagreb 1998. Polemos.
267. Vojna pošta 9068 Gračac, pov. br.100-1361 3. 8. 1993. Vojna tajna povjerljivo, Rješenje naslovljeno na 3. mtb komandant pukovnik Jovo Kordić.
268. Četvrta ženevska konvencija UN-a.
269. Milisav Sekulić "Knin je pao u Beogradu" Nidda Verlag, Bad Vilbel 2000. str. 247.
270. Isto, str. 249 - 250.
271. Isto, str. 250.
272. Komanda 9. mtbr. pov. br.100-2084 26.10.1993., Naredba, dostaviti 3. mtb. komandant pukovnik Jovo Kordić
273. "Veritas" Bilten br. 44, septembar 2002. In memoriam 1993. - 2002.
274. Božidar Javorović "Velikosrpska najezda i obrana Hrvatske" DEFIMI, Zagreb 1995.
275. Isto, str. 256. - 259.
276. Cees Wiebes "Intelligence and the war in Bosnia 1992-1995, LIT, Studies in Intelligence History, LIT Verlag Munster - Hamburg-London 2003., str. 205.
277. MIS, Military intelligence service, vojnoobavještajna služba nizozemske kopnene vojske.
278. Cees Wiebes, Intelligence and the war in Bosnia 1992. - 1995., str 146. - 147.
279. Milisav Sekulić "Knin je pao u Beogradu".
280. Members.tripod.com/-Unconquered Bosnia/Mercs.
281. Arhiv "Veritas" dosje "Strani plaćenici u HV" Bilten br. 4, septembar 1999.
282. Robert Bajruši «Nacional» 1. 7. 2003.
283. Izjava od 6. 4. 1994. godine ovlašćeni organ bezbednosti kapetan I klase Mićo

- Čudić zastavnik I klase Branko Potkonjak. Izjavu dao Johannes Tilder, časnik hrvatske vojske.
284. Izjava J. Tildera od 7. 4. 1994.
285. Isto, 11. 4. 1994.
286. Isto, 12. 4. 1994.
287. Iz najave filma prije prikazivanja u Nizozemskoj.
288. Izvješće HHO-a "Novosti 7" 19. 1. 1993. "Gađanje brojkama koristi zločincima"
289. Novi list on line /www.novolist.hr.
290. Republika Srpska Krajina Glavni štab Srpske vojske pov. br. 746-1 15. 9. 1993. Zabeleška o razgovoru...."učinio u Kninu 14. 9. 1993. pukovnik Ilija Sladaković.
291. Prilog – preslika Prijave.

